וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירת בין מגדל ובין הים לפני בעל צפן נכחו תחנו על הים. ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר. וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה' ויעשו כן (שמות יד, א- ד).

[במכילתא איתא, פי החירות שמשם בא להם החרות. ולכאורה צריך עיון למה דוקא במקום זה של פי החירות בא להם החירות. והנה במצרים ע"ז היה עיקר המכשול, וכמו שאמרו הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז (זהר שמות דף ק"ע) ופי החירות היה לפני בעל צפון, וכאן ראו בחוש איך שאין ממש בע"ז, וזה היה להם חירות גמורה, ומה אירע כאן. הנה הקב"ה אמר 'דבר אל בני ישראל וישובו ויחנו לפני פי החירות בין מגדל ובין הים לפני בעל צפון', שבעל צפון היה עבודה זרה ששמר על פתחה של מצרים וכשעשה השי"ת שפטים באלהי מצרים השאיר את בעל צפון כדי להטעות את מצרים שיחשבו שיש ממש בע"ז, וכמש"א במדרש (תנחומא בשלח סי ח) כיון שראו ששבו ישראל לאחוריהם וחנו לפני פי החירות לפני בעל צפון, אמר פרעה בעל צפון הסכים על גזרתי לאבדם במים, התחיל לזבח לקטר ולנסך לעבודה זרה, ע"ש. ועי"כ נכשל פרעה ורדף אחריהם וטבע בים וראו שאין ממש בע"ז. וצריך עיון למה אם היה נלקה בעל צפון עם כל האלילים עדיין היה חסר בעקירת הע"ז מליבם, ורק ע"י הסדר הזה ראו שאין בהם ממש. ונראה הענין דהנה ענין הע"ז וכל כוחה מבואר במס' עבודה זרה].

וז"ל הסוגיא בעבודה זרה (נה.) א"ל זונין לר"ע לבי ולבך ידע דעבודת כוכבים לית בה מששא, והא קחזינן גברי דאזלי כי מתברי ואתו כי מצמדי, מ"ש. אמר לו אמשול לך משל למה"ד, לאדם נאמן שהיה בעיר וכל בני עירו היו מפקידין אצלו שלא בעדים ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים, פעם אחד שכח

• **הערות** •

ולא לאחוריהם אלא לצדיהן, וטעמא לא נתבאר שם, וכעגי' הר"ח אי' בירושלמי (בבא בתרא ה א). וראה ביעב"ץ שם.

ובהגש"פ שירת הלוים ציין לדברי אדרת אליהו (כי תשא) דכתב הגר"א ואף שהלך הענן לפניהם ביציאתם ממצרים לא היה לא לשעתו עד הים, וגם לא היה לעיני כל ישראל רק לפני הנביאים שבהם, עכ"ל. ובספר לשם שבו ואחלמה (ס' הדעה ח"ב דרוש ה ענף ד סימן א) הקשה על דברי הגר"א מדברי הזהר הק' (בשלח דף ס"ד ע"ב) וז"ל 'אמר רבי אבא, מאי דכתיב היש ה' בקרבנו אם אין, וכי טפשין הוו ישראל דלא ידעי מלה דא, והא חמו שכינתא קמייהו, וענני כבוד עלייהו דסחרון להון וכו'' עכ"ל.

והפקיד אצלו שלא בעדים, אמרה לו אשתו בוא ונכפרנו, אמר לה וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד את אמונתינו, אף כך יסורין, בשעה שמשגרין אותן על האדם משביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני, כיון שהגיע זמנן לצאת הלך זה לבית עבודת כוכבים אמרו יסורין דין הוא שלא נצא, וחוזרין ואומרים וכי מפני ששוטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו, והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב (דברים כח נט) 'וחלים רעים ונאמנים' רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן'. א"ל רבא בר רב יצחק לרב יהודה האיכא בית עבודת כוכבים באתרין דכי מצטריך עלמא למטרא מתחזי להו בחלמא ואמר להו שחטו לי גברא ואייתי מטרא שחטו לה גברא ואתי מטרא, א"ל השתא אי הוי שכיבנא לא אמרי לכו הא מלתא דאמר רב מאי דכתיב (דברים ד יט) 'אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל העמים' מלמד שהחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם, והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (משלי ג לד) 'אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן' בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו.

ושמעתי מר' יוסף ליס זצ"ל ששמע ממרן הגרי"ז זיע"א שהגמרא באה ללמדנו את יסוד כח הסטרא אחרא, שבאמת אין לה כח לעשות כלום, והדבר כפשוטו, שאינה יכולה לעשות כלום, ומה הוא עכ"פ כוחה, לרמות ולהראות בחוש שהיא עשתה הכל. וזה מה שאמרו בסיפור הראשון, שהיסורים היו צריכים לעזוב ברגע זה, ולענין זה שפיר יש לה כח, לספר לאדם שאם ברגע זה יעבוד ע"ז יסתלקו היסורים, היינו שאין לה כח לרפאות, אלא להראות בשקר שהיא מרפאת. ופירש הגרי"ז זיע"א שה"ה המקרה השני, שהגשם היה צריך לבא ברגע זה, והיא אמרה שישחוט גברא, להראות שהיא הביאה הגשם, אבל באמת בין כך ובין כך היה בא, וזה מה שהביא הפסוק 'אשר חלק' היינו החליקם בדברים, שכל כוחה הוא להחליק בדברים, אבל לעשות משהו, אין לה כח.

ומכאן למד מרן הגרי"ז על כללות מציאות הסט"א, שאין לה כח לעשות שום דבר, לא להעני ולא להעשיר, ולא להחיות ולא להמית, וכל כוחה הוא לרמות, שכאשר האדם מתעשר, בכחה להראות לו תמונה ברורה שבאה לו העשירות מכח דרכים שאינן

כשרות, ודרך רשעים צלחה, וכן כל מיני אבל להועיל או להזיק באמת, אין לה
תמונות המראות שכל השליטה אצלה, כח. ע"כ מה ששמעתי בשם מרן הגרי"ז תרמב

ויקח שש מאות רכב בחור (שמות יד ז).

הנה כאשר רדף פרעה אחרי בני מלומדים יכולים להניס רבבה,
ישראל עם חילו כתיב (שמות יד ז) וכדכתיב (ויקרא כו ח) ושנים מכם רבבה
ויקח שש מאות רכב בחור, ולקח עמו ירדופו תרמב והנה בני ישראל שיצאו אז
דוקא כמספר הזה משום דלפי תכסיסי ממצרים היו שש מאות אלף, ואמרו
המלחמה ידעו אז כי שני גבורים חז"ל כי במכת חשך מתו מישראל

• **הערות** •

תרמא. תפארת תורה, הגרש"ד פינקוס זצוק"ל. המוקף בסוגריים אינו ממרן זיע"א. והגרש"ד פינקוס זצוק"ל הוסיף בזה דברים וז"ל שם, 'ויש כאן נקודה עמוקה מהו כח הסט"א, ומה רב ועצום כחה, דאדרבא אילו היה בכוחה לעשות דברים מצד עצמה, באמת היה כוחה מוגבל מאד, שהרי יש גבול למה שהיה יכולה לעשות, אבל עכשיו כוחה נורא ביותר, שלוקחת את כל כבודו של המלך לעצמה, שכל מה שהמלך עושה- מייחסת היא אל עצמה, ועל כן מייחסת לעצמה אין סופיות ממש, שכל מה שהשי"ת עושה לוקחת הכבוד לעצמה. והנה בני ישראל במצרים עבדו ע"ז, וע"כ שלא השיגו לידע את האמת שע"ז אינה כלום, ובאמת גם כשהקב"ה עשה שפטים באלהי מצרים, עדיין אין כאן ביטול של הע"ז, דאה"נ שהקב"ה חזק יותר, אבל יתכן שגם להם יש קצת כח, וכששני יריבים מתנצחים ואחד גובר על חבירו, אין כאן ראיה לבטל את השני כליל. ועל כן כשראו במצרים את גבורת ה' נגד כל האללים, עדיין לא קבלו חירות מיצרא דעבודה זרה, אבל עכשיו שיצאו ממצרים קרה עניין חדש, שנכנסו לרשות הקב"ה וראו לא רק את נפילה האלילים אלא גם את השקר שבהם. ומה ראו, הנה הקב"ה אמר וישובו ויחנו לפני פי החירות, היינו שיסתובבו ויחזרו למצרים, ופרעה אמר- סגר עליהם המדבר, דהיינו שכחה של הע"ז היא שתפסה את ישראל והחזירה אותם. וזה הרי המנהג הידוע של ע"ז שכל מה שהקב"ה עושה- העבודה זרה אומרת- אני העושה, אלא שעד עכשיו היו ישראל חונים אצל פרעה וראו רק את הצד של העבודה זרה, אבל עכשיו שנכנסו לרשות השי"ת, ראו את שני הצדדים, וראו מקרוב את השקר, הקב"ה אמר להם לחנות כאן, ועבודה זרה אומרת, זה אני שתפסתי אותם כאן, ופרעה צועק הנה העבודה זרה בכל תוקפה, שלכדה אותם במדבר, וישראל רואים את הכל, ובפעם הראשונה רואים בחוש, איך שהקב"ה נותן כח לע"ז לא לעשות דברים, אלא לרמות ולצעוק על מעשי השם שהם שלה, כשבאמת אין לה כח כלל, וכשראו ישראל את היסוד של השקר, היה להם עי"ז חירות אמיתית, ע"כ.

תרמב. איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה (דברים לב ל). ובס' אלנא דחיי הביא מהזוהר הק' (בשלח דף מ"י ע"ב) עה"פ 'שש מאות רכב'- לקבל מניינא דישראל.